

Мах гаргългъиг индүлхин эрнн нөрг

Амн болгъна тоод мах, ус болн тос гаргългъар бѳрхи джилмүдин эргцд Америкин Соединени Штатсиг күүцлгънә цуг олн-әмтнә дѳрлдәнд орад, Хальмг таньгъчин селәнә эдл-ахун күч-кѳлсчир мал агьру-снас авгдгд эдл-уш гаргългъ-ар ик даалгъвр авчхала.

Мал бѳсклгънә тѳр малин хотин батла кѳрнә бурдәлгънә тѳрлә залгълдатагънын тоолдж таньгъчин колхозмуд болн совхозмуд эн джил 100 гар мингън гектар газрин агүд эрдни-шишә тәрлә. Ода олна малд хойр джилә хот белдхнн тѳлә гүджрлгтә ноолдан бол-лдж йовна. Зуг эн джил 750 кошар, дулан 470 хаша, малин 113 гер, тугълин 41 гер тосхгдхмн, бас тедү метәр, малд кѳдлдг әмтн бәәх 800 гермүд тосхгдхмн. Цуг эн хамг малин бәәриг болн асрмджиг сәәруләд, энүнә эдл-уш гаргъл-гъиг темдтәгъяр икдүлх эв-аргъ учрахмн.

Махна малин сән тохмта— хальмг тохмта малта мана таньгъчин колхозмуд болн совхозмуд госуларствд сән чинртә үкрә мах бгх ик гидг эв-аргъта. Хальмг тохмта мал— ик цоггта, шуургън бѳранд чаньгъ-чинрг, теегин бәәлдд дассн, шулгъгар мах бәрдж, бѳк зүүдг мал болдг. Эн бод малин махнъ— шимәри, амтарн, күчәрн (калорийность) йилгъ-ән сән болдг.

Дәәнә бмн хальмг тохмта мал иигдж хувагдг билә: Ман-цын кецин, Авгънра, Сәдов-кин, Элстин, Яшалтин болн Чилгр-Улана багмудг хувагдг билә. Улгүрн, Манцын кецин багин тохма малин гол үзмдж-сн ним болдг бәәсмн:— бндр-тән 124 сантиметр, бргндән— 68,7 сантиметр, гуй эргндән 50,7 сантиметр, утдан 145 сан-тиметр, кеврлгәрн эргндән 183 сантиметр, әмд чивхн— 471,3 килограмм, әднә бухмудн болхла, 800-900 килограмм татна.

Хальмг тохмта малин тугъ-лмудт 6 сар күртлән, кемр-джән әдниг сән бәәрнд сәәнәр асрад хәләхлә, бдр болгън 900-д грамм немлж сәәрдгиг академик Е. Д. Лискуна дам-

шат үзүлдж меулсмн. Эн тох-мин тним сән чинриг олзлад, түрун нуурчирин малчир мал хәрүлдж таргълулгъгар сән гидг үзмджс күүцнә.

Яшалтинск района Левинә нертә колхозин ах үкрч, Социалистическ Күч-кѳлснә Гер-рой, СССР-н Деел Советин депутат Я. А. Омелченко хә-ләджәх малан толгъа болгъниг бдр болгън дундлад 1-д кило-грамм немүлдж сәәрулнә. Энү-нә гуртас махнд мал таргъар бггднә. Западн района, „Ле-нинец“ колхозин зәрм үкрчнр, бас му биш дилвр бәрсмн. Улгүрн, 1957 джил эн кол-хозин ах үкрч Николай Ткач гартан бәәсн бод болгънан сүтк болгън 920 грамм нем-дж сәәрулджәсмн.

Болв таньгъчин кест кол-хозмудар болн совхозмудар мал бѳсклгъяр, мах гаргългъар бәәх эв-аргъ күүцдән олзл-гдхш. 1957 джил таньгъчин зәрм колхозмудар болн сов-хозмудар 100 үкр болгънас зугл 50:55 тугъл авгдла, букл-дән таньгъчар болхла 5 миньг-гар үкр хусрла. Эн джилд чиг-г бод малас тѳл авлгън сән биш гих кергтә. Эн джилин июлин 1-д үкрмүдин 50 гар процентн тугълад уга. Әдн кезә тугълхн медгддәхш. Эннә малин фермсәр зоотех-ническ кѳллмш сулар тәвгдснә аш болджана.

Колхозмудин болн совхоз-мудин фермс болгънар сән тохмта бухмуд бәрдж, үкрмү-диг болн бухла харгъх зѳвтә гунджи-дѳнджи үкрмүдиг цаг-тас бухла харгъулдж, бод мал-лас тѳл авлгъниг темдтәгъяр бѳдлүлхмн. Махнд бггдгд малин 70-75 процентн багъ на-ста болна, тегәд тер учрар, багъ наста малиг зоотехническ заавр-зокалла ирлүлдж хә-рүлдж таргълулгън эрнн чин-ртә тѳр болджана.

Өдгә цагт цуг колхозмудар болн совхозмудар хәрүлдж сәәрулгънә гурте бурдәгдсн болв чигн— кесг эдл-ахусар эн кѳллмш дигтә сәәнәр кегд-дәхш. Махнд гидж темдл-гдсн мал олн малта хамдан йовна, әдниг пулдж ягъдж

сәәрч йовхинь хәләхш, сән бѳвтә, уста идг темдгәгдхш.

Зуна цагин эргцд тег газ-рин идг гидж багъ малд 2-3 гектар будун малд— 3-5 гектар газр темдгәгдх зѳвтә. Овсн шарлад ирсн цагт идг кех зар-мин, эрдни-шишән болн тал-дан культурин тәрәтә бәәхлә, мал сәәрлгън улм ясрхмн.

Идгт йовх малиг чикәр илү-лдж, дигтә цагтнә услгън болн амралгън эрнн чинртә болдг. Мал сүткдан багъ ги-хдән 12-14 часд идгт йовх зѳв-тә. Халун цагт болхла, нургъ-лдж брүн серүнд болн сѳбд хәрүлгдхмн. Малин бәәрин идгәс холд бәәх зѳв уга, да-кад энүнд сүүдрлх сег, худж-рин давсн бәәх зѳвтә. Зәрм совхозмудар идгт бәәх мал бдр болгън шин бәәрнд амрна. Ид-гт бәәх үкр малиг бдрт 2-3 дакдж услгднә, хагсу идгтә халун бдрмүдг болхла, бдртән 3-4 дакдж услгднә.

Махнд темдлгдсн бѳдун мал идгт 100-120 хонгт бәргднә, багъ мал болхла— 120-160 хонг идгт бәргднә.

Таньгъчин селәнә эдл-ахун кѳдлчнр одна мал бѳсклгънә дѳрлдәнд орад, эн джилин бийднә 210 миньгн центнер мах гаргъх, 80 миньгн тол-гъа бод мал идгт тәхв, идгт тәвгдсн үкр болгъниг бдр бол-гън 800 грамм немүлдж тар-гълулул даалгъвр авла. Эн да-лгъврән күүцдән күүцәхин тѳ-лә эдл-аху болгънд бәәх эв-аргъиг, нег улү эн джилин элвг идгиг эзн кевәр олзлх кергтә.

Колхозмудин болн совхоз-мудин эв-аргъиг, газрин элвг идгиг, таалта сән цагиг, олм малчврин күүчлгъиг мах икәр гаргългънд олзлгън— селәнә эдл-ахун органсин, партийн, советск болн профсоюзн орга-низацин эрнн тѳрнә болджана.

КПСС-н ЦК-н июньск Пле-нумин шиндврмүдәр агсгдсн Хальмг таньгъчин күч-кѳлс-чир, цуг малчнр социалисти-ческ дѳрлдәнә тугиг улм бѳдәм бргдж, мах, ус тос, ноос гар-гългъиг икдүлхин тѳлә гүдж-рлгтә ноолда делгрүлдж, сән дилвр бәрхнә магъд уга.

Зоотехник Э. МАНДЖИЕВ.